

BERGSLUFT

www.elinwagner.se

MEDLEMSBLAD FÖR ELIN WÄGNER-SÄLLSKAPET

Ann-Margreth har ordet...

För ett år sedan skrev jag om Putins anfallskrig mot Ukraina och hur vår värld plötsligt fylldes av skildringar av krigets fasor i vårt närområde. Ett år senare har ingenting förändrats, ryska styrkor fortsätter att förstöra sitt grannland. Det ukrainska folket visar dock stort mod och har hittills stått emot med hjälp från väst. För närvarande syns ingen ljusning. Jag tänker ofta på Elin och hennes engagemang både under och efter de båda världskrigen. Ett tips är att läsa hennes verk *Den förödda vingården* (1920) och *Från Seine, Rhen och Ruhr* (1923).

Den här tiden på året skulle annars kunna vara en glädjens tid när ljuset återvänder och vi kan se fram emot ännu en vår och sommar.

Årets väckarklocka avslöjas på årsmötet.

Vem eller vilka som vi tycker ska hedras med "Årets väckarklocka" berättar vi om på Elin Wägner-dagen. Vi kommer också tala om hur och när vi ska lämna över priset. I höstas hade vi glädjen av att överlämna priset till Göran Greider som därefter höll ett mycket uppskattat tal som hela tiden utgick från Elin Wägner och hennes tankar.

Med detta utskick får ni också ett inbetalningskort på vår **årsavgift 150 kr**. Numera kan ni ju förutom att betala till vårt bankgiro 645-0126 också swisha till nr 123 442 5021. Glöm inte att tala om vad inbetalningen avser och från vem den kommer!

Hör gärna av er om ni vill själva, eller har tips om någon som kan hjälpa till vid våra olika aktiviteter. Medlemsbladet *Bergsluft* tar också gärna emot bidrag!

Till sist en påminnelse om att gå in på Sällskapets hem- och Facebook-sidor för att få senaste nytt.

Ann-Margreth Willebrand, ordförande

Pennskaftsnolla

Härmed presenteras ett nytt uttrycksfullt invektiv: *pennskaftsnolla*. Så beskriver konstnären Tyra Lundgren (1897–1979) sig själv vid 24 års ålder i en dagboksanteckning. Hon försöker då skriva en text och känner sig som en usel skribent. Ändå lyckas hon skapa en ny fyndig formulering. Inte illa! /*Märta Holkers*

Elin Wägner-dagen & årsmöte

Dagmar Brünow, professor vid Linné-universitetet och ledamot av Elin Wägner-sällskapets styrelse berättar om sitt spännande detektivarbete kring Elin Wägner och filmen. I tre decennier var Elin Wägner involverad i filmskapande, en sida av Elin som är mindre känd än hennes författarskap. Som manusförfattare är hon en av de få som klarade övergången från stumfilm till ljudfilm.

Plats: Bygdegården i Berg

Tid: 13 maj kl 14.00, efteråt kaffe och småländsk ostkaka.

Årsmöte ca kl 16.00

Medlemmarna kallas till årsmöte som hålls i direkt anslutning till programmet ovan. Dagordning och mer info på hemsidan. Alla välkomna!

Elin Wägner-skylt i Nyköping

Med ekonomiskt bidrag från Svenska Akademien och Nyköpings stad samt genom ihärdigt arbete av medlemmen *Anders Grevesmühl* får Elin en ny minnesskylt till sin födelsedag 16 maj i år. Invigningen sker vid Nyköpings folkhögskola, i vars lokaler Elin Wägner var "skolorätta" 1888-1897.

Vi vill gärna se minnesskyltar på flera platser med anknytning till Elin Wagners liv, t.ex. Lund och/eller Helsingborg? Hör av dig till redaktionen om du vill hjälpa oss!

Gudinnans återkomst?

”Från patriarkat till partnerskap” är temat för ett arrangemang i Stockholm den 12 april med tema Elin Wägner.

Plats: Mäster Olofsgården, Svartmangatan 6

Tid: 12 april kl. 18.15-21.45. Kaffe från kl. 18.00

Det blir många medverkande, bland andra Anders Linder, Elin Wägner-sällskapets Väckarklocka 2010. Fotot är från höstseminariet på S:t Sigfrids folkhögskola när han mottog utmärkelsen. Genom sin alternativa världshistoria i standup-form om kvinnornas gömda historia ger han oss en chans att se nya möjligheter i en förvirrad tid.

Gunilla Winberg berättar om boken *Bägaren och Svärdet* av Riane Eisler, som hon översatt. Elin Wägner själv framträder med monologen ”Ensam dam bland 17 herrar”. Sång och musik blir det också.

Hela programmet på Facebook. Alla välkomna! Gratis!

Vår och sommar på Lilla Björka

I april och maj är vi förväntansfulla att få veta vilka fyra vistelsestipendiater som Det fria ordets hus kommer att utse. För nionde året i rad kommer fyra författare, konstnärer eller musiker att bo en vecka var på Lilla Björka.

Lördag 1 juli blir det vernissage för en utställning med konstnärer verksamma i Italienska palatset ”Vi tolkar Elin Wägner”. Utställningen visades på Italienska Palatset under Elin Wägner-veckan i mars.

Sommarkväll 5 juli blir det med *Majgull Axelsson*. Hennes senaste bok ”Svalors flykt” kommer ut i vår. Den handlar om medmänsklighet, skuld och ansvar, myndigheters inverkan på våra liv men också om kroppens förhållande till medvetandet och rätten att få leva sitt liv och ta makten över sitt öde.

Sommarkväll 19 augusti med ett annat uppskattat besök: *Yvonne Hirdman*. Titeln på hennes senaste bok

är *Från de stora drömmarnas tid. Anteckningar om fattigdom, kärlek och bildningshunger*. Ebba Witt – Brattström skriver: ”Det är en personligt skriven biografi med ett fantastiskt brevmaterial om farföräldrarna Maj och Gunnar Hirdman, hon feministisk författare, han en av Sveriges stora folkbildare. Här börjar det moderna Sverige.”

Lilla Björka har öppet alla dagar utom måndag kl 12.00 - 18.00 1 juli - 13 augusti. Varje dag kl. 15.00 offentlig visning med veckans värdinna. I sommar kan du möta bland andra författaren *Ida Andersen*, översättaren *Helena Hansson*, konstvetaren och Carl Bergsten-kännaren *Bonnie Festin*. /Birgitta Hansson

Modig, vildsint och ärelysten

Så kan man karakterisera huvudpersonen i Yvonne Hirdmans senaste bok *I de stora drömmarnas tid. Anteckningar om fattigdom, kärlek och bildningshunger* (Ordfront 2022) om hennes farmor Maj Hirdman. Flickan från ett fattigt torp i Högfors utanför Avesta som blev Röda Maja, hängiven ungsocialist med storslagna författardrömmar och som långt om länge slog sina påsar ihop med den förälskade och tidvis försmädd järnverksarbetaren Gunnar och med hans tagna efternamn Hirdman, mannen som skulle bli ABF:s och folkbildningens frontfigur.

Den tid som barnbarnet Yvonne skildrar ur sina farföräldrars liv är som titeln på boken pekar på ”de stora drömmarnas tid”, deras ungsocialistiska ungdom präglad av fattigdom, klasshat och en outsläckt bildningstörst. Den tidning som förde deras talan var ungsocialistiska Brand. Men skulle man få ett arvode måste man som Maj bita huvet av skammen och publicera sig i den förkättrade Socialdemokraten. Det gjorde hon några gånger, ensam i Stockholm dit hon tog sig efter storstrejken 1909 med ett bokmanuskript som hon förgäves hoppades att Bonniers skulle publicera. Det skulle dröja många år innan Maj debuterade med ”Anna Holberg” 1921, den första av sju romaner.

Det är en fascinerande djupdykning historikern Yvonne Hirdman gjort i en tid, dokumenterad i farföräldrarnas brev, då olika politiska och sociala strömningar lockade och drog åt olika håll – den splittrade arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen som Gunnar påverkades av, Ellen Keys predikan om moderskapet som splittrade kvinnorrörelsen men lockade Maj och försatte henne i det klassiska dilemmat att förena barn och yrkesarbete. Därtill de socialliberala krafterna, ofta kristet präglade, som ville hjälpa fattiga och begåvade ungdomar som Maj och Gunnar fram i livet.

Läs boken, den är oavbrutet spännande och lyssna på Yvonne Hirdman själv – hon är en strålande föreläsare! /Ami Lönnroth

Guide / värd / värdinna

Kärt barn har många namn! Lilla Björka söker dig som vill bo där en vecka i sommar och ta hand om våra besökare. **Vecka 27 och 32** är fortfarande lediga! Hör av dig till stiftelsens ordförande Birgitta Hansson, tel. 073 4206366 birgitta.k.hansson@gmail.com

Elin Wägner-rum i Lund

När vi den 8 december 2022 klev av tåget i Lund möttes vi av en ovanlig syn – en solig, kall och frostklädd stad! Vi, Ulf Axelsson, Ann-Christin Gunnarsson och Berit Linden, var på väg till invigningen av Elin Wägner-rummet på Stadshallen. Vi hade alla tre som unga bott i Lund och mindes Stadshallen vid Stortorget som en anonym och sluten byggnad. Det skulle nu 2022 förändras. I början av december öppnade Stadshallen efter en omfattande renovering. Den är nu tänkt att fyllas av musik, utställningar, föreläsningar, debatter, litteraturaftnar och mycket annat.

Efter förslag från Lundaborna döps mötesrummen efter kvinnor som gjort avtryck i Lund. Många av dem drivande för demokrati, mänskliga rättigheter och kvinnlig rösträtt, däribland förstås Elin Wägner. Hon föddes i Lund på övervåningen av Lunds privata elementarskola, allmänt kallad Spyken. Lund skulle också bli hennes sista viloplats där hon ligger begravd på Norra kyrkogården bredvid sin mor Anna Wägner, som så tragiskt avled när Elin var tre år gammal. Under några år i början av 1920-talet bodde Elin Wägner i Lund och kommunen har satt upp en plakett på huset i korsningen mellan Stålbrogatan och Grönegatan. På Wikipedia tillhör hon, kanske något oväntat, kategorin "Författare från Lund".

Elin Wägners rum befinner sig på plan 2 i Stadshallen. Vi välkomnades av konceptutvecklare Calle Håkansson. Rummet är försett med ett hyllskåp med foto av och information om Elin Wägner. Mitt i rummet tronar ett stort konferensbord med tillhörande stolar. Bordets yta är tillverkat av återvunna mjölkkartonger, helt i linje med Elins miljöengagemang.

Vid invigningen klockan sex på kvällen var endast sju ivriga själar på plats. Bibi Jonsson, professor i litteraturvetenskap vid Lunds universitet, höll en kort föreläsning om Elin Wägner. Bibis doktorsavhandling belyser utopin i Elin Wägners trettiotalromaner, idag är kvinnliga arbetarförfattare i hennes fokus. Därefter var det dags för Ann-Christin Gunnarsson, vice ordförande i Elin Wägner-sällskapet, att presentera föreningens verksamhet samt stiftelsen Elin Wägners Lilla Björka. Tillsammans klippte Bibi och Ann-Christin bandet och vi kunde som avslutning skåla för det nu invigda Elin Wägner-rummet.

Ann-Christin Gunnarsson & Berit Linden

Elin Wägner-veckan i Växjö

Så har ännu en lyckad Elin Wägner-vecka genomförts, för femte året i rad. Hela 17 organisationer slöt upp bakom marsveckan, ja den brukar inte för inte hållas i veckan där Internationella kvinnodagen infaller.

Veckan tjuvstartade på fredagen med att arrangörerna bjöds på kaffe med dopp hos landshövding Maria Arnholm, före detta jämställdhetsminister. Dagen därpå den offentliga invigningen på Italienska Palatset, ett konstnärernas hus i Region Kronoberg. Samtidigt som besökarna njöt av buffén kunde de njuta av konstutställningen *Vi tolkar Elin Wägner* och senare under veckan en poesikväll.

Ett tjugofemtal arrangemang i form av författarböcker, föredrag, panelsamtal, film, teater, konserter och luncher speglade under veckan Elins hjärtefrågor - fred, miljö och jämställdhet. Resultatet blev ett rikt, brett och omfattande program. Trots snöoväder (varför just denna vecka?) var arrangemangen välbesökta. I Stockholm satt exempelvis Tjia Torpe insnöad, men kunde tack vare teknikens under ändå närvara via storbild och berätta om sitt kära Fogelstad. Kriget i Ukraina tog även det sig in, inte minst med utställningen *Ukrainateckningarna* av Ludvig Ödman.

Nu kan vi vara mer än nöjda (får en vara så självgod?). Ser fram emot nästa års Elin Wägner-vecka. Den enda vecka i vårt land som tillägnas en författarinna. /Berit Linden

Årets Wägnerbok

Vi lever i krigets tid. För hundra år sedan reste Elin Wägner i Europa och skildrade folkens lidanden i en bok som lika gärna kan handla om Ukraina:

Långt efter det att krigsskådeplatserna är uppbyggda och jordens sår läkta, är människohjärtana inflammerade av hat och lidanden, nederlag och segrar.

Reportageboken *Från Seine, Rhen och Ruhr*, som kom ut 1923, är baserad på en av de resor pacifisten Elin Wägner gjorde för att skildra de lidanden det första världskriget inneburit för civilbefolkningen i Europa. Resan gick till de franskokuperade delarna av västra Tyskland, uppgiften var att dokumentera förhållandena för den tyska befolkningen. Boken ger också exempel på ockupationsmaktens förtryck liksom olika former av fredligt civilt motstånd.

En övergripande fråga i boken är hur Tyskland ska hantera sin krigsförlust och hur en varaktig fred med arvfjenden Frankrike ska kunna skapas. Wägners visioner på detta område skulle tyvärr inte realiseras politiskt förrän efter ytterligare ett världskrig och miljontals döda. /Peter Forsgren

Elin Wägner och Gandhi

En journalist i London frågade Mohandas K. Gandhi vad han tyckte om den västerländska civilisationen. "Den vore väl en god idé", svarade han.

Liksom Elin Wägner kritiserade Gandhi utvecklingen av den västerländska civilisationen. Hon var kusligt konkret: *Då jorden är förhärjad, utsugen, bortblåst, utplundrad, uppriven och sjuk, då är det så dags att börja sköta om den.*

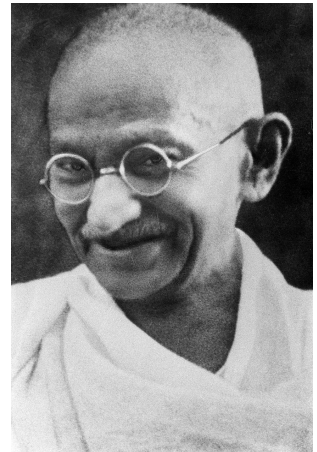
Redan 1923 varnade hon för effekterna av människans till synes självklara herravälde över jorden i fyra stora artiklar om "Gandhi och hans lära" i *Tidevarvet*. Inte förrän i vår tid har vi börjat förstå att synen på vår planet måste förändras. Gandhi hade verkliga orsak att ifrågasätta väst.

För både Gandhi och Wägner var miljön och hanteringen av vårt klot viktiga, liksom fredsfrågorna i Europa. Första världskriget bröt ut 1914. Efter kriget fick Tyskland hela skulden och landet en enorm skuld-börda. Wägner ansåg att detta var en hämnd på Tyskland och skadade en möjlig förhandling. Det var en hållning som var besläktad med Gandhis syn på hanteringen av konflikter. Wägner skrev: "En effektiv stridsberedskap betydde ett hänsynslöst användande av den moderna teknikens alla hjälpmedel med tårgas, dårgas och bacillprojektorer. Hon nämner också den indiska befrielsekampen, "ledd ännu från fångelse av den man, om vilken i Amerika präglats ordet att han är nutidens störste man".

På en av många fredskonferenser i Europa fick Wägner tag på Nobelpristagaren Romain Rollands bok *Mahatma Gandhi*. När Gandhi fängslats 1922 började Rolland skriva boken om honom och Wägner läste den 1924. Hon påverkades av Rollands romantiska syn på Gandhi och hyllade Gandhi som en ny Messias som kom med ett "gudomligt budskap."

Wägner och Gandhi möttes aldrig men Gandhi blev en central person för Wägner. Båda ville undvika krig genom att förhandla. Gandhi tycks ha varit en mycket skicklig förhandlare. Han kunde få godsägare att ge arbetarna rimliga arbetsvillkor och dessutom lön. Gandhi protesterade mot britterna som tog ut höga skatter av indierna. När britterna krävde att indierna skulle betala skatt för att få tillgång till salt protesterade Gandhi och hans lärjungar och marscherade i 24 dagar till havet där de helt enkelt tog upp salt ur vattnet. Marschen väckte enorm uppmärksamhet, internationella journalister och filmare skickades till Indien och därmed spreds Gandhis idéer över världen, också i Europa, och britterna tvingades ta tillbaka saltskatten.

Sommaren 1923 ägnade Wägner åt att studera Gandhis skrifter. Hon upplevde honom som en syskonsjäl, lika övertygad som hon om nödvändigheten av

icke-våld i en tid när första världskriget just avslutats.

Några år senare framstod Wägner som en radikal pacifist:

Kvinnor, sammanslut er! Kräv inte bara av männen att de lägger ner vapen – klargör att ni lägger ner era! Att ni vägrar gå in i krigsmaskineriet, vägrar källar- och gasmasksdisciplin!

En så radikal hållning intog också Gandhi och många har kritiserat den, eftersom hans ickevåldsbegrepp förutsätter att motståndaren är mild. Putin skulle ha krossat idealisterna.

Människan har stört jämvikten i naturen och uppträder själv som skadedjur.

Både Gandhi och Wägner vände sig mot den nya mekaniska tekniken. Denna teknik hetsade människan "till det nervösa, slösaktiga skickandet, bytandet och beroendet." Här är Wägner tidigt ute. Hon skriver att vi måste besinna "oss och inte binda oss vid ett system som i sin tur för sin försörjning är beroende av att världshandeln roterar". /Margareta Petersson

Ensam dam söker engagemang

Sen november 2021 har jag framfört min monolog om Elin Wägner "Ensam dam bland 17 herrar" 15 gånger inför ABF, PRO, SPF och andra seniorföreningar, årsmöten, privata sammankomster, Rotary, mm. Monologen bygger helt på citat av Elin Wägner. Skådespelaren Kim Rhedin har hjälpt mig med tips för att nå publiken. Gensvaret från publiken har varit stort och kanske har jag utvecklats som amatörskådis?

Roligt är det varje gång att klä mig i en kopia av Elins akademieklänning och min mammas boa och möta publiken som Elin! /Marianne Enge Swartz

Hör av dig om din förening eller dina vänner är intresserade av monologen.

Red. välkomnar bidrag till nästa Bergsluft före 1 /8.

EW-sällskapet: Bg 645-0126, Swish 1234425021

Bergslufts red:

Marianne Enge Swartz (mes)

Tel: 073 557 0118, menge.swartz@gmail.com

Ann-Margreth Willebrand (AMW)

Tel: 072 7277 440, amwillebrand@hotmail.com